

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son yayımlanan Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı kitabı Fransızca, Almanca, Japonca ve İspanyolca bulunabilir.

JOSEPH E. STIGLITZ

Tasarruf sonrası

Avrupa'nın tasarrufa akın etmesinin sonuçları kalıcı ve muhtemelen şiddetli olacak. Eğer euro hayatta kalabilirse, özellikle kriz ülkelerinde bunun faturası yüksek işsizlik oranı ve muazzam ölçüde acı olacak. Ayrıca, kriz de elbette yayılacak. Yangın duvarları, Avrupa'nın yapmaya kararlı olduğu şekilde, ateşe gaz yağı döküldüğü sürece işe yaramayacak.

Bu yıl düzenlenen senelik IMF toplantısı, konu ekonomik politika olduğu zaman Avrupa ve uluslararası topluluğun halen dümensiz olduğunu gösterdi. Finans bakanlarından özel finans kuruluşlarına kadar bütün finans liderleri aynı sözleri tekrarlayıp durdu: "Krizde olan ülkeler kendi meselelerini çözmeli, hesap açıklarını azaltmalı, ulusal borçlarını düşürmeli, yapısal reformlar gerçekleştirmeli ve büyümeyi desteklemeliler." Tekrar ve tekrar güvenin sağlanması gerektiği dile getirildi.

Bu tür ahkâmları küresel iktisadi sistemi çöküşün eşiğine sürükleyerek mevcut karmaşaya sebep olan merkez bankalarının, finans bakanlıklarının ve özel bankaların başındaki kişilerden duymak gülünç geliyor. Daha da kötüsü, "olmayacak duaya nasıl âmin" dememiz gerektiği çok nadiren açıklanıyor.

Kriz, ekonomileri iktisadi gerilemeye sokarken, güven nasıl tekrar sağlanabilir? Tasarrufların toplam talepte azalmaya sebep olarak üretimi ve istihdamı düşüreceği kesin bir şekilde bilindiği halde güven nasıl tekrar canlandırılabilir?

Bilmemiz gereken şey piyasaların kendi başlarına istikrarlı olmadıkları. Tekrar ve tekrar istikrar bozucu aktif-balonlar üretmelerine ek olarak, talep zayıfladığı zaman aşağıya dönük hareketleri şiddetlendirecek güçler etkili oluyor. İşsizlik ve işsizliği yaygınlaşacağına dair korku ücretleri, gelir ve tüketimi düşürerek toplam talebi azaltır. Azalan hane oluşturma oranları, örneğin genç Amerikalılar arasında ailelerinin yanına geri taşınma oranlarındaki artma, emlak fiyatlarını düşürerek cebri icraların artmasına yol açıyor. Denk bütçe yapısına sahip devletler, vergi gelirleri azaldıkça harcamaları kısmak zorunda kalmakta. Bu da Avrupa'nın fazlasıyla benimsemeye eğilimli olduğu bir otomatik istikrar bozuculuk oluyor.

Bunlara alternatif stratejiler mevcut. Almanya gibi bazı ülkeler parasal manevra yapacak imkânlara sahip. Bunu yatırım için kullanmak uzun vadeli büyüme olanaklarını geliştirir ve Avrupa'nın geri kalanına da pozitif açılma etkisi sağlar. Uzun süredir kabul edilen prensiplerden birisi, vergi ve harcamaların dengeli genişlemesinin, ekonomiyi teşvik edici olduğu. Eğer program iyi tasarlanmışsa (eğitim harcamalarıyla birlikte öncelikli olarak vergiler), GSYH ve istihdamda kayda değer oranlarda artış sağlanabilir.

Avrupa genel anlamda parasal olarak kötü bir durumda değil, borç-GSYH ora-

nı ABD'ninkine göre daha iyi durumda. Her ABD eyaleti, işsizlik paralarına kadar kendi bütçesinden sorumlu olsaydı Amerika parasal krizde olurdu. Buradan çıkarılacak ders ortada: Bir bütün onu oluşturan parçaların toplamından fazlasıdır. Eğer Avrupa, özellikle Avrupa Merkez Bankası, gelirlerini borç alıp geri borç verecek olsa, Avrupa'nın borçlarını servis etmenin maliyeti düşer ve büyümeyle istihdamı teşvik edici harcamaların yapılması için imkân sağlanır.

AVRUPA'NIN SORUNLARI GEÇİCİ Mİ?

Para sıkıntısı çeken ekonomilere yapılacak yatırımları finanse etmek için yardımcı olabilecek kurumlar, örneğin Avrupa Yatırım Bankası (EIB), hâlihazırda Avrupa'da bulunuyor. EIB borç verme eylemlerini genişletmeli. Bütün ekonomilerde ana istihdam sağlama kaynağı olan küçük ve orta boyutlu işletmeleri desteklemek için daha fazla fon sağlanması gerekiyor, özellikle bu işletmelerin bankalar tarafından yapılan kredi küçültmelerin de, bu işletmeleri şiddetli bir şekilde etkilediğini göz önünde bulundurursak.

Avrupa'nın körü körüne tasarruflara odaklanması problemlerinin yanlış teşhisinden kaynaklanıyor. Kriz öncesi Yunanistan aşırı harcama yaptı ama İspanya ve İrlanda artı parasal kaynaklar ve düşük borç GSYH oranına sahipti. Mali tutumluluk hakkında koferanslar verilmesinin manası yok. Bu vaazları ciddiye almak ve hatta sıkı bir bütçe çerçevesi benimseyerek (Avrupa'nın sorunlarının geçici mi, yoksa temelden mi kaynaklanıyor olması bir yana Euro Bölgesi, örneğin optimum para tedavülü bölgesi olmaktan çok uzak) serbest ticaret ve göçün olduğu bir ortamda vergi rekabeti sürdürülebilir bir ekonomiye zarar verebilir. Bütün bunlara ek olarak kemer sıkma durumu daha da kötü hale getirir.

Avrupa'nın tasarrufa akın etmesinin sonuçları kalıcı ve muhtemelen şiddetli olacak. Eğer euro hayatta kalabilirse, bunun faturası yüksek işsizlik oranı ve muazzam ölçüde acı olacak, özellikle kriz ülkelerinde. Ayrıca, kriz de elbette yayılacak. Yangın duvarları, Avrupa'nın yapmaya kararlı olduğu şekilde, ateşe gaz yağı döküldüğü sürece pek işe yaramayacak. Avrupa dünyanın en büyük ekonomisi ve büyük ekonomilerin tasarrufa yönelerek geri dönüş yapmasının hiçbir örneği yok.

AVRUPA'NIN VAKTİ TÜKENMEK ÜZERE

Sonuç itibarıyla, toplumun en değerli serveti, yani insan sermayesi ziyan, hatta yok edilmekte. Uzun süre düzgün istihdamdan mahrum bırakılan gençler yabancılaşmaya maruz kalıyor. Genç işsizlik, bazı ülkelerde 2008'den beri yüzde 50 veya üzerinde, kabul edilemez seviyelerde bulunuyor. İş buldukları zaman bu, nispeten çok daha düşük miktarlar karşılığında olacak. Normalde gençlik, becerilerin geliştirildiği bir zamanken, şimdi ise köreldiği bir zaman haline geldi.

Çoğu ekonomi doğal afetlere karşı korunmasız durumda; depremler, seller, tayfunlar, tsunamiler. Bunlara insan elinden çıkan afetleri eklemek durumu bir hayli trajikleştirmekte ama Avrupa'nın yaptığı da bu… Liderlerinin geçmişten ders almak konusunda inadına cehaletleri, suç teşkil ediyor.

Avrupa'nın acısı, özellikle fakir ve gençlerin maruz kaldığı ıstırap aslında çok gereksiz görünüyor. Neyse ki bunun bir alternatifi mevcut. Ancak bu alternatife yönelmekte kaybedilen zaman pahalıya patlayacak ve Avrupa'nın vakti tükenmek üzere...

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org

Avrupa'nın acısı, özellikle fakir ve gençlerin maruz kaldığı ıstırap aslında çok gereksiz görünüyor. Neyse ki bunun bir alternatifi mevcut. Ancak bu alternatife yönelmekte kaybedilen zaman pahalıya patlayacak ve Avrupa'nın vakti tükenmek üzere…